

IN GROTE LIJNEN

over raamplannen en meerjarenplanningen in de basisschoolkatechese

De vraag naar meer samenhang en planning in de basisschoolkatechese klinkt vooral de laatste jaren steeds sterker. Overal in den lande zijn dan ook diverse raamplannen, meerjarenplanningen, projektreeksen en komplette methoden ontstaan. Dit inleidende artikel geeft een redelijk representatief) overzicht van wat er zoal op dit terrein ontwikkeld is, in willekeurige volgorde. Aan het einde van dit overzicht worden enkele opvallende karakteristieken genoemd. vraag naar meer samenhang

De behoefte aan een meer samenhangende lijn in de katechese dateert al van jaren geleden. Immers, reeds in 1976 formeerde zich de eerste landelijke "jaarplangroep" , die tot en met 1981 jaarlijks aanzetten gaf voor een aantal katechetische thema's, die door distriktskatecheten en werkgroepen verder konden worden uitgewerkt. Na 1981 ontstond, op initiatief van de Nationale Raad voor Katechese (NRK), de zogenaamde "raamplankommissie" , die als opdracht kreeg een raamplan voor de basisschoolkatechese te ontwerpen. Dat raamplan kwam er echter niet; wel resulteerde de activiteiten van de commissie in het boek *Planning van katechese op de basisschool* (1983). In dit boek werd een aantal belangrijke katechetische stromingen (zoals ervaringskatechese, bevrijdingskatechese, bijbelkatechese en kerkelijke katechese) onderscheiden en aanzetten gegeven voor planning van katechese op de basisschool. Het boek bouwde voort op *Katechese op de basisschool* (1976) en *Geleidelijk* (1981), en was de voorloper van een - minder omvangrijke - brochure van de NRK, *Een weg in de katechese* (1984), waarin het Rijk Gods als dragende grond voor de basisschoolkatechese werd uitgewerkt. De meest recente poging om een samenhangend geheel tot stand te brengen tussen katechese, sociale wereldoriëntatie en geestelijke stromingen werd ondernomen door het KPC middels het welbekende projekt LEVO-BAS.

"mee-maken": 2 x 4 jarenplan Rotterdam

In 1984 stelde de werkgroep katechese Rotterdam een hulpmiddel samen voor de inhoudelijke planning van de basisschoolkatechese: de *Kies wijzer*. In deze brochure werd een groot aantal thema's die inhoud van katechese zouden kunnen zijn gepresenteerd, gerangschikt in een viertal rubrieken:

1. IK - aandacht voor het "ik" van het kind, voor zijn persoonlijke gevoelens en verantwoordelijkheden;
2. IK EN DE ANDER - aandacht voor het omgaan met de ander, en het persoonlijk karakter ervan;
3. DE DINGEN OM ME HEEN - aandacht voor de omringende werkelijkheid van natuur en techniek;
4. WIJ EN DE MAATSCHAPPIJ - aandacht voor het omgaan met de maatschappelijke structuren en problemen.

Op basis van praktische ervaringen is de werkgroep in 1987 gekomen tot een 2 x 4 jarenplan, waarin:

- * rond de componenten *Jij en ik*, *De dingen om mij heen* en *Wij en de samenleving* een aantal door leerkrachten geselecteerde thema's en waarden zijn opgenomen;
- * de twee grote christelijke feesten - Kerstmis en Pasen - een belangrijke plaats innemen;
- * mogelijkheden geschapen worden om een aantal bijbelse grondwoorden en grondhoudingen aan de orde te laten komen;
- * reeds bestaande katecheseprojecten kunnen worden ingepast.

Het is de bedoeling, dat ieder thema in de 4-jarenplanning twee keer aan een kind wordt aangeboden: een keer in de leeftijdsfase van 4 - 8 jaar en een keer in de fase van 9 - 12 jaar.

Alle thema's werden vervolgens gerangschikt in vier schooljaren:

A: LEVEN MEE-MAKEN

B: GOED EN KWAAD MEE-MAKEN;

C: EEN NIEUWE WERELD MEE-MAKEN; D: SJALOOM MEE-MAKEN.

Het aldus ontstane raamplan is geen dwingend geheel: elke school kan in principe zijn eigen invulling en concrete uitwerking kiezen.

"om rijke vrucht te dragen": 5-jarenplan Tilburg

Om tegemoet te komen aan de wens van vele betrokkenen bij de basisschoolkatechese om meer samenhang en ordening in de grote hoeveelheid katechetische thema's aan te brengen, werd door het katechetisch centrum in Tilburg - in samenwerking met de DKK uit die regio - een raamplan ontwikkeld, dat kan dienen als basis van een meerjarenplanning van 5 jaar, onder de titel *Om rijke vrucht te dragen*. Het "raam" wordt gevormd door een vijftal segmenten of "thema's", die in de geschiedenis van christendom en jodendom altijd een belangrijke rol hebben gespeeld. Ze worden gezien als belangrijke kwaliteiten van Gods verhaal met de mensen, door middel waarvan wij ook vandaag de dag ons geloof kunnen verwoorden. De kern van het raamplan wordt gevormd door een aantal woorden, die bij alle segmenten gedacht kunnen worden, maar deze ook steeds overstijgen. Ze vormen het hart, de spil waaromheen de onderdelen cirkelen. Tot deze kernwoorden worden o.a. gerekend: Rijk Gods, God, Jezus Christus, Jahwe, Verbond, Evangelie, Heil, Geluk, Verrijzenis. Deze kern komt aan de orde bij de relationele begrippen in de vijf gekozen segmenten.

Binnen het gehele veld van deze vijf segmenten, waarbinnen geloofskommunikatie mogelijk is, speelt de basisschoolkatechese zich af.

Bij elk thema of segment hoort vervolgens een groot aantal sleutelwoorden die het betreffende segment meer kleur geven. Sleutelwoorden welke worden gezien vanuit het kind, vanuit de samenleving en vanuit de joodse en christelijke traditie.

Het raamplan is op twee verschillende manieren te gebruiken:

1. als hulpmiddel om te zien, waar men mee bezig is;
2. als planningsinstrument.

De opzet van het raamplan is zodanig, dat scholen daarmee zelfstandig programma's kunnen ontwerpen en tot een eigen invulling van hun katechese-plan kunnen komen. Momenteel wordt gewerkt aan een herziening van het raamplan, mede op basis van ervaringen die schoolteams ermee hadden.

Uden: twee maal vierjarenplan

Een variant op het Tilburgse raamplan is het vierjarenplan van het katechetisch centrum in Uden. Het vertrekpunt van de basisschoolkatechese wordt hier omschreven als: kinderen in contact brengen met het levende geloven van mensen uit verleden en heden. Dit gebeurt vooral middels geschikte verhalen, waaronder bijbelverhalen een bijzondere plaats innemen. Door in gesprek te gaan met deze verhalen en met elkaar kunnen kinderen groeien in kennis, waardering en actieve beleving van fundamentele grondwaarden, die het leven en samenleven van mensen verdiepen en menswaardiger maken. De katechese kan - door het gehele onderwijsgebeuren heen en in een permanent leerproces - kinderen zodoende inspireren tot geloven.

Als algemene doelstellingen van katechese worden geformuleerd:

- kinderen inzicht laten krijgen in een aantal centrale begrippen en grondwaarden van christelijk geloven, zodat ze daaraan betekenis kunnen geven in relatie met belangrijke belevingen;
- kinderen leren zich in te leven in anderen en het kunnen verwoorden van waardevolle begripsin-

houden en grondwaarden in de kommunikatie met anderen;

- kinderen concrete handvatten geven die hen inspireren en helpen om een christelijke levenshouding in praktijk te kunnen brengen.

Katechese wordt door de Udense werkgroep gezien als een interactieproces tussen leerkracht, léerling en leerstof. Gekozen wordt om te vertrekken vanuit de (ervarings- en belevingswereld van) kinderen.

Op basis van zes waardengebieden (de "antropologische konstanten" van Schillebeeckx), die samen garant staan voor duurzame en leefbare menselijkheid, komt men tot een viertal jaarthema's:

- LEVENSKRACHT
- GEMEENSCHAP
- GERECHTIGHEID
- TROUW

Vanwege het overkoepelend karakter van het waardengebied "toekomst-belofte" wordt dit ondergebracht bij ieder jaarthema. Deze vier jaarthema's vormen samen een cyclus: na vier jaar wordt de cyclus opnieuw gestart (oorspronkelijk was er sprake van een vijfjarenplan; zie het artikel van Henk Trimbach elders in dit nummer). Elk jaar is in vijf perioden verdeeld; per periode wordt één project gegeven; het totale plan omvat dus 20 projecten. Iedere periode draagt een bepaald aksent: persoonsvorming, identiteitsontwikkeling, bijbel, kerk/ geloofstraditie, maatschappij, belofte/toekomst. Deze aksenten komen, in wisselende intensiteit, in elke periode aan de orde. Op deze wijze is men tot een katechetisch vierjarenplan gekomen dat een hulpmiddel wil zijn voor basisscholen om het vak katechese overzichtelijk en planmatig te kunnen inrichten. Na vier jaar kunnen de projecten hernomen worden, zodat er meer vertrouwdheid met bepaalde projecten kan groeien.

"kijken, doen en vertrouwen": driejarenplan Het Gooi

Met de bedoeling een integraal aanbod te doen voor de gehele basisschooltijd, en om wat meer structuur, rust en zekerheid te brengen in de basisschoolkatechese, ontwierp de werkgroep katechese in Het Gooi ("Klapband") een driejarenplan, dat uitgewerkt is op drie niveaus:

- * onderbouw (groep 1 t/m 3);
- * middenbouw (groep 4 t/m 5/6);
- * bovenbouw (groep 5 t/m 8).

Dit schema kan na drie jaar herhaald worden (eventueel met enkele aanvullingen).

Bij het opstellen van dit plan speelden de volgende uitgangspunten een rol:

1. In de katechese moet er een samenspel zijn van God, mens en wereld. Bovendien moeten er drie aksenten van de heilsgeschiedenis in doorklinken: schepping, openbaring en verlossing. Deze zes elementen tezamen vormen de ster van David.
2. De onderwerpen van de katechese moeten aansluiten bij de dagelijkse, al dan niet religieuze, ervaringen van kinderen.
3. Die kind-er-ervaringen moeten geduid en verdiept worden vanuit onze gelovige traditie.

Voor het bepalen van de inhoud en heeft de werkgroep zich georiënteerd op vier waarnemingsvelden (vgl. het Rotterdamse raamplan):

- * Het IK: waarbij onderwerpen ter sprake komen waar het hoofdaksent valt op het omgaan met eigen ervaringen en emoties. Het aspekt van de "identiteitsontwikkeling" van de afzonderlijke leerling is hierbij van veel belang;
- * Het IK EN JIJ, waarbij de aksenten komen liggen op de omgang met de ander en het persoonlijk

karakter ervan;

- * WIJ EN DE SAMENLEVING: hier gaat het over thema's die meer raken aan maatschappelijke en politieke problemen;
- * WIJ EN DE DINGEN OM ONS HEEN: hier gaat het voornamelijk om de vraag naar "hoe wij met de dingen omgaan"; onze opdracht om verantwoord zorg te dragen voor onze schepping.

Afwisselend wordt in het driejarenplan aandacht besteed aan de belangrijkste verhalen uit de Schrift, christelijke waarden en normen in dialoog, spirituele en creatieve momenten en de kerkelijke dimensie. Al deze onderdelen en facetten worden niet dogmatisch uitgewerkt of geprogrammeerd; meer worden lijnen beoogd op grond waarvan gepland en geëvalueerd kan worden. Uitdrukkelijk wordt ruimte gelaten om in te spelen op actuele gebeurtenissen; de katechese in de klas moet een open proces blijven, gebaseerd op persoonlijke ontmoeting van mensen, die respect hebben voor elkaar en die zoekend geloven en gelovend zoeken.

Zo komt men tot een opzet van drie jaar:

JAAR A: MET OPEN OGEN (met aksent op verkenning en bewondering);

JAAR B: WERK AAN DE WINKEL (met aksent op actie, beslissen en aanpakken);

JAAR C: OP PAD (het aksent ligt op toekomst en verwachting).

"van mens tot mens": vierjarenprogramma IJmond

Om meer overzicht, inzicht, doorzicht en uitzicht te bieden voor de basisschoolkatechese stelde de werkgroep IJmond een vierjarig katecheseprogramma samen, onder de titel "Van mens tot mens". Daarvoor werden drie hoofddoelstellingen geformuleerd:

1. Katechese vanuit ervaringen in relaties: kinderen leren verstaan wie zij zelf zijn, vanuit hun eigen ervaringen, die worden gericht in leefthema's en die worden verwerkt in een groepsproces;
2. Katechese vanuit de bijbel als oriëntatie voor die ervaringen in relaties: kinderen leren ontdekken en verstaan dat bijbelverhalen iets te zeggen hebben over hun eigen bestaan, hun eigen leven;
3. Katechese vanuit een kritisch staan in de samenleving: kinderen leren verstaan dat er in de samenleving factoren zijn die hun geluk bevorderen of belemmeren, en daarmee kritisch leren omgaan.

Het vierjarenprogramma wordt voor onderbouwen bovenbouw afzonderlijk uitgewerkt, waarbij ernaar wordt gestreefd de kernthema's parallel te laten lopen. Ieder jaarthema telt zes perioden, waarbij vrede, missie, Kerstmis en Pasen telkens terugkerende thema's zijn.

Het vierjarenplan, waarin vrijwel alle verhalen uit Eykmans "Woord voor Woord" aan de orde komen, wil vooral een "verhalende katechese" bieden. Primair wordt gemikt op proces-doelen: het gaat erom kinderen te laten groeien in mens-woorden, leren verstaan en leren ontdekken.

"het rijk Gods": drie-jarencyclus Twente-Salland

Om meer continuïteit en lijn in de katechese voor kinderen te brengen, koos de werkgroep Samenspel (Hengelo) voor een katechese-cyclus van drie jaar. Na drie jaar komen dezelfde onderwerpen dus terug, maar op een ander niveau. De projecten die binnen dit driejarenplan werden ontworpen (zes per jaar) zijn voor onderbouw en bovenbouw afzonderlijk uitgewerkt.

Het Rijk Gods loopt als een rode draad door dit driejarenplan, dat als volgt gestalte krijgt:

* WIE IS HIJ TOCH? - over Jezus van Nazaret en zijn Rijk Gods.

"In het NT horen we verhalen over zijn optreden en zijn centrale boodschap. Wat hij zei, deed hij ook. Hij doorbrak bepaalde vooroordelen, koos de kant van de zwakkeren, riep mensen op hem te volgen en had een unieke relatie met zijn vader. Hij leerde zijn leerlingen bidden en handelen in zijn geest. Hij ge-

droeg zich zo anders, dan men gewend was en toch zo authentiek in de lijn van de profeten en de wet, dat telkens de vraag rees: "Wie is Hij toch?"

* KERK, WAAR HEB JE HET (DAN) OVER? over kerk in dienst van het Rijk Gods.

"Over de drie wezenlijke aspecten van kerk-zijn: de lerende, vierende en dienende gemeenschap van ge lovige mensen. Het doorgeven van het geloof (traditie) en het eigen geloofsverhaal van mensen in de katechese speelt daarbij een rol. Maar ook in het vieren, in het sakrale en mystieke zal een gemeenschap van gelovigen zich verwerkelijken. En tenslotte is niet weg te denken de actieve rol van de kerk ten aanzien van de wereld- en samenlevingsvraagstukken. In de Handelingen en Brieven van de apostelen worden oriëntatiepunten gevonden voor dit idee van kerk-zijn".

* GOD, EEN VERHAAL ... ISRAËL-het verhaal van bevrijding.

De verhalen van het OT wijzen op belangrijke identikatiefiguren zoals Abraham, Mozes, David en de profeten. Maar ze wijzen ook op belangrijke situaties in het leven van mensen nu (onderdrukking) en toekomstperspektief (schepping, tien woorden, beloofde land). In het OT liggen de wortels van het nieuwe koninkrijk".

De projekten worden momenteel op basis van praktische ervaringen herschreven; de drie-jarencyclus zal gehandhaafd blijven, doch de projekten zullen voor onder-, midden- en bovenbouw afzonderlijk worden uitgewerkt.

Katechetisch veldboek

Bij de vraag naar meer lijn in de katechese wordt, aldus de werkgroep katechese agglomeratie Eindhoven, vooral gedacht aan inhouden: aan een opeenvolging van onderwerpen die systematisch op elkaar aansluiten. Zó'n systematiek ontbreekt echter aan het "Veldboek". Een en ander heeft te maken met de visie op katechese, op leren en geloven: het wordt een wezen lijke opgave voor katechese geacht om het christelijk geloof steeds opnieuw te verbinden met het leven hier en nu. Christelijk geloven is op de eerste plaats een manier van in het leven staan: een dynamisch gebeuren. Wanneer gedacht wordt aan meer "lijn", gaat het dus niet zozeer om een opeenvolging van onderwerpen, als wel om een duidelijke doelstelling. Deze luidt, kort samengevat: leerlingen laten groeien in de beweging van Jezus van Nazaret en zijn bevrijdende verkondiging van het Rijk Gods. Theologisch staat bij het "Veldboek" het geloof in het Rijk Gods centraal en de realisering ervan hier en nu. Pedagogisch proberen de projekten om kinderen tot subjezt van eigen vorming te maken. In de projekten van het "Veldboek" (waarin een groot aantal bijbelverhalen is opgenomen) worden drie gerichtheden uitdrukkelijk uitgewerkt:

- a. de ervaringswereld van de kinderen (kindgericht);
- b. de kritische kijk op de maatschappelijke kontekst (maatschappijgericht);
- c. de christelijke openbaring (openbaringsgericht).

Het "Veldboek" is momenteel aan zijn zevende jaargang toe en telt meer dan 30 projekten.

"mensen en ... ": katechetenberaad Amsterdam

Door een groep Amsterdamse katecheten is een aantal jaren gewerkt aan een serie katechese projekten, waarvan de titel telkens begon met: "Mensen en ... ". In deze projekten staan zowel het persoonlijk als maatschappelijk leven van kinderen centraal, terwijl ook bijbelse verhalen een belangrijke plaats innemen. Mede met het oog op de aanwezigheid van veel buitenlandse kinderen op scholen in Amsterdam e.o., is er in deze projektenreeks veel aandacht voor andere tradities. De gehele serie beslaat een drietal jaren.

"jaarplanboekjes": Breda

Tot 1982 stelden de DKK van Breda e.o. zgn. "jaarplanboekjes" samen, waarin - mede op basis van de suggesties die door de landelijke jaarplangroep werden gedaan - rond een aantal thematieken materiaal werd aangedragen. Vanaf 1982 - 1983 bestaan deze jaarplanboekjes (resp. jaarlijkse aanvullingen) uit ordeningen van bestaande projecten. Voor een meer uitgebreidere beschrijving van de werkzaamheden van de Bredase DKK zie elders in dit nummer (artikel v. Assche).

"bouwen aan katechese op de basisschool":

W eert- Maarheeze- Roermond

Een aantal DKK werkt momenteel aan de ontwikkeling van een raamplan, dat een hulpmiddel wil zijn bij het plannen en vorm geven van het inhoudsprogramma voor de basisschoolkatechese. Uitgegaan wordt van zestien zogenaamde "themavelden" : clusters van onderwerpen die telkens een deel van de inhoud van katechese aangeven. Deze themavelden - welke overigens niet "uitputtend" zijn - geven een vrij genuanceerd en uitgebreid beeld van wat in de katecheselessen aan de orde kan komen.

Bij elk themaveld worden zogenaamde "bouwdozen" ontworpen. In deze bouwdozen staat beschreven wat een bepaald themaveld inhoudt, welke onderwerpen aan bod (kunnen) komen, hoe een lessenreeks rond deze onderwerpen kan worden opgebouwd, en tenslotte concrete les suggesties, verhalen, werkbladen enz. Elke bouwdoos (waarvan momenteel een vijftal is verschenen) bestaat in twee versies: voor onderbouw en bovenbouw.

Het raamplan is niet bedoeld om aan te geven, welke onderwerpen achtereenvolgens behandeld moeten worden, maar als hulp voor teams om hun katechese-programma zelf samen te stellen en uit te voeren.

De themavelden zijn de volgende:

1. vriendschap, solidariteit
2. voorbeeldfiguren, heiligen, Jezus
3. schuld, vergeving
4. geestdrift, inspiratie, Geest
5. regels, leefregels, geboden
6. feest, vieren, spelen
7. God, beelden van God
8. toekomst, hoop
9. vrede, gerechtigheid
10. scheppen, schepping, bezit
11. (nog onbekend)
12. symbolen, beelden, tWeede taal, verhalen
13. oordelen, vooroordelen, anders-zijn
14. lijden, verdriet
15. leven, dood, afscheid
16. gemeenschap, kerkgemeenschap

"beloofd blijft beloofd": uitgeverij Zwijzen De methode *Beloofd blijft beloofd* wil een leidraad bieden voor een planmatige opzet voor katechese in de hoogste vier jaargroepen, en kinderen perspectieven van hoop, gemeenschap, gerechtigheid en bevrijding bieden als voorwaarden om als mens te kunnen uitgroeien.

De methode is gebaseerd op drie pijlers:

- * *ervaringskatechese* aan de hand van leefthema's, waarbij ervaringen als uitgangspunt en inhoud van het katechetisch proces worden genomen;
- * *bijbelkatechesewaarbij* een aantal sleutelfiguren uit de bijbel worden belicht;
- * *katechese gericht op kerk en wereld*: aan de hand van voorbeelden van christelijke levenspraktijk vindt een oriëntatie plaats op verschillende geestelijke stromingen in de wereld, met het aksent op het christendom.

De leefthema's, bijbelse figuren en de oriëntatie op kerk en wereld worden niet toevallig behandeld, maar systematisch, zodat een evenwichtige combinatie van deze drie aandachtsvelden wordt gegarandeerd.

"wie waagt die leeft": uitgeverij Wolters Noordhoff, Groningen

In deze methode (waarvan alleen de delen voor de groepen 5 t/m 8 verschenen zijn) wordt ervan uitgegaan, dat een werkelijke ontmoeting tussen kind en bijbel pas mogelijk is wanneer beide volledig de ruimte krijgen. Dat houdt in: bezig zijn met een grote schakering aan bijbels materiaal én velerlei aspecten van het leven .

. De handleidingen zijn opgezet rond zes hoofdthema's:

IK, JIJ, WIJ, LEVEN, RUIMTE, TIJD. Deze hoofdthema's worden telkens onderverdeeld in een wisselend aantal subthema's. Dat levert een totaal op van 24 thema's die elk per leerjaar terugkeren (het principe dus van de "koncentrische cirkels").

"op verhalen komen": uitgeverij Kok, Kampen

Deze methode (welke twee afzonderlijke versies kent, n.l. een voor de onderbouwen en een voor de bovenbouw) wil een handreiking zijn om in de katecheselessen bijbelse verhalen te vertellen.

Het geheel bestaat eigenlijk uit drie jaarplannen:

- * SAMEN OP WEG: met verhalen uit met name de eerste bijbelboeken;
- * DE KONING TE RIJK: verhalen over de profeten;
- * KOM MEE, MOET JE HOREN: aandacht voor Jezus en zijn leerlingen.

De afzonderlijke delen zijn telkens opgebouwd uit vijf projecten, die steeds uitdrukkelijk naar een bepaald kernverhaal uit de bijbel toewerken.

terugblik

Tot slot een aantal waarnemingen en kanttekeningen. Wie de in de voorafgaande bladzijden kort beschreven raamplannen, meerjarenplanningen, projectenreeksen en methoden overziet, zal het opvallen dat een precies onderscheid tussen al deze vormen van planningen niet of moeilijk te maken is. Raamplannen b. v. zijn niet altijd puur "raamwerken", omdat ze vaak heel concreet met projectmateriaal worden ingevuld. Ook de functies lopen nogal uiteen: ze variëren als hulpmiddel om organisatorisch meer lijn te brengen en de eigen plaats daarin te helpen bepalen; verder functioneren ze ook als planningsinstrument, als inhoudelijk ordeningsprincipe en als materialenboxen. Al deze functies zijn uiteraard legitiem, maar laten tegelijkertijd ook zien, hoe veelvormig men met planning en ordening van basisschoolkatechese kan omgaan. Voor de een zal dit bevrijdend werken, voor de ander is dat wellicht ontmoedigend en frustrerend.

Opvallend is de betrekkelijk grote mate van vrijheid die aan de school zelf wordt gelaten om naar eigen inzicht en behoefte een concrete invulling te geven aan het katechetisch programma: Rotterdam, Tilburg en het Gooi maken daarvan uitdrukkelijk melding; maar ook in de projectreeksen

van b.v. Eindhoven en Amsterdam wordt deze vrijheid - gezien de gehanteerde uitgangspunten en inhoudelijke keuzen - zeker bedoeld. In dit opzicht wordt nog altijd vastgehouden aan de ideeën zoals deze reeds stonden in *Planning van katechese op de basisschool*: ieder die katechese verzorgt, draagt daar zelf verantwoordelijkheid voor; het nakauwen van een voorgebakken programma ontnemt leerkrachten de noodzakelijke eigen inbreng en inspiratie. De meeste scholen zullen deze ruimte voor eigen inzicht en verantwoordelijkheid zeker positief waarderen en zich juist daardoor niet in een keurslijf gedwongen voelen (vgl. de bijdragen van b.v. de basisscholen "Het Schrijverke" en "Achthoeven", elders in dit nummer). Maar is de vrijheid die in een aantal plannen zo hoog in het vaandel wordt geschreven feitelijk wel zo groot, gezien de vrij specifieke invulling? Men kan zich afvragen of veel leerkrachten en teams, gezien de vaak enorme belasting die van hen - niet alleen op katechetisch terrein - gevraagd wordt, heimelijk (of openlijk) eigenlijk niet veel liever voor een wat konstanter en duidelijker programma zouden willen kiezen. Een programma ook, dat niet ieder schooljaar weer van andere projecten, waarop men zich telkens opnieuw moet oriënteren, wordt voorzien. Er klinken immers nogal eens geluiden, dat men dan eigenlijk geen gebruik meer kan maken van de methodische en didactische leerpunten, opgedaan tijdens het werken met materiaal uit het voorgaande schooljaar. Veel praktische werkervaringen gaan dan verloren. Zou het enthousiasme voor een methode als *Beloofd blijft beloofd* niet mede hierop zijn gebaseerd?

Er is een zekere spanning merkbaar tussen "temporele" indelingen (de gebruikelijke schoolperioden volgend) en meer "inhoudelijk" opgezette indelingen. Met name de "grote" christelijke feestdagen als Kerstmis en Pasen functioneren dan als oriëntatiebakens, . doch vallen meestal buiten de overige gehanteerde criteria en inhoudelijke ordeningsprincipes.

Wanneer we kijken naar de fundamentele welke liggen onder de verschillende planningsinstrumenten, dan valt op dat deze overwegend theologisch van aard zijn. Bijbelse sleutelbegrippen, kernthema's en -woorden vormen, natuurlijk niet ten onrechte, de basis waarop het katechetisch programma is gebouwd. Volledige overeenstemming over wat binnen de basisschoolkatechese aan de orde komt, dient te komen is er overigens niet: het arsenaal aan bijbelse grondwoorden en sleutelbegrippen is betrekkelijk groot en blijktbaar worden niet door iedereen dezelfde prioriteiten gelegd. Meer pedagogisch-onderwijskundige georiënteerde fundamentele kunnen in de verschillende plannen eigenlijk niet expliciet worden aangewezen. Kind, bijbel en samenleving blijken wel in vrijwel alle plannen de drie belangrijkste componenten te zijn; maar criteria op basis van ontwikkelingspsychologische gegevens liggen, gezien de nadruk op theologische criteria, er niet of nauwelijks aan ten grondslag (of het zou het gehanteerde onderscheid tussen onder-, midden en bovenbouw moeten zijn).

Een laatste opmerking nog over de "looptijd" van de verschillende plannen. Deze varieert van 1 tot 5 jaar. Gezien het feit dat de basisschool een 8-jarige leercyclus kent, lijkt er een lichte voorkeur te ontstaan voor een 2 x 4 jarenplan, dat kinderen dus twee keer, telkens op een aangepast niveau kunnen "doorlopen". Tegelijkertijd moet worden gezegd, dat deze "looptijden" ook tamelijk relatief zijn: bij cyclische plannen zijn kinderen die op een bepaald moment de basisschool binnenstappen helemaal afhankelijk van de geplande "jaargang" met de daarbij behorende thematieken. En het maakt wel wat uit of je op vijfjarige leeftijd gekonfronteerd wordt met een thema als schepping of als achtjarige daarmee te maken krijgt.

Voor wie zich nog verder wil oriënteren in de planningsproblematiek volgen hieronder een literatuuropgave met de belangrijkste brochures op dit terrein en de adressen van de centra en werkgroepen waar de beschreven plannen werden ontwikkeld en/ of uitgegeven.

LITERATUUR

- *Katechese op de basisschool. Een handreiking voor de praktijk.* NRK/HKI, Nijmegen, 1976 (m.n. hfd. 6)
- *Voorstellen landelijke jaarplangroep*, in *School en Godsdienst* 1976-1980.
- *Geleidelijk. HKI/KPC*, Nijmegen (m.n. hfd. 5).
- *Planning van katechese op de basisschool. NRK, Nijmegen, 1983.*
- *Een weg in de katechese.* NRK, Nijmegen, 1984.
- Frans Vosman e.a., *Een raster voor de beoordeling van katechese-projecten*, in *School en Godsdienst* 38(1984)5, 91-96.
- *Planningsdocument LEVO-BAS.* KPC, 1988 (nog te verschijnen).

ADRESSEN

Katechetisch Centrum Rotterdam
Slinge 775, 3086 EZ ROTTERDAM, tel. 48196 15

Katechetisch Centrum Tilburg
Postbus 10175, 5000 JD TILBURG, tel. (013) 436314

Katechetisch Centrum Uden
Marktstraat 20,. 540L GH UDEN, tel. (04132) 66490

Werkgroep katechese Het Gooi
Burg.. Hellenberg Hubarlaan, 1, :1211.LJ HILVERSUM, tel (035) 1 50 59

Katechetisch Centrum IJmond .
Postbus 44, 1960 AA HEEMSKERK, tel. (02510) -
39765

Werkgroep Samenspel (Twente-Salland)
Oude Pp"-~tweg 57, 7557 DAHENGEL,;P, tel (074) 429426

Katechetisch Centrum Eindhoven
Ploegstraat 1, 5615 HA EINDHOVEN, tel. (040)'435045

Katechetenberaad Amsterdam
IJsselstraat 91, 1078 CG AMSTERDAM, tel. (020)767973

biocesaanOnderwijscentrum Breda
Postbus 3399, 4800 DJ BREDA, tel. (076) ~22 48 64

Katechetisch Centrum Maarheeze
Kerkstraat20, 6026 RV MAARHEEZE, tel (04959)
28 98

Katechetisch Centrum Weert
Postbus 506, 6000 AM WEERT, tel(04950) - 3 96 19

Katechetisch Centrum Roermond

Bethlehemstraat 10, 6041 EB ROERMOND, tel. (04750) - 1 53 80

Uitgeverij Zwijzen

Postbus 805, 5000 A V TILBURG. TEL (013) 353635"

Uitgeverij W oltèrs- Noordhoff

Postbus 58, 9700 MB GRONINGEN, tel. (050) -
226321

Uitgeverij Kok

Postbus 130, 826QAC KAMPEN, tel. (058) 13 23 15